

บทที่

7

การสื่อสารทางการเมืองในประชาคมอาเซียน
Political Communication in ASEAN Community

นันทนา นันทวโรภาส
Nantana Nantavaropas

บทที่

7

การสื่อสารทางการเมืองในประชาคมอาเซียน

Political Communication in ASEAN Community

นันทนา นันทวารโภาส¹
Nantana Nantavaropas

บทคัดย่อ

ประชาคมอาเซียน มีการรวมกลุ่มกันภายใต้ 3 เสาหลักคือ การร่วมมือด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมวัฒนธรรม ซึ่งความร่วมมือนี้ จะเกิดขึ้นได้ จะต้องมีการสื่อสารเป็นตัวเชื่อมโยง นอกเหนือจากการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางร่วมกันแล้ว การศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมืองของแต่ละประเทศในประชาคมแห่งนี้จะเพิ่มพูนความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันอย่างมั่นคง

บทความนี้ทำการศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมืองของ 10 ประเทศในประชาคมอาเซียน ผ่านกรอบแนวคิดทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน ที่มองว่า เสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นเหมือนกระจกเงา ที่สะท้อนเสรีภาพของประชาชน โดยทฤษฎีนี้แบ่งประเภทของสื่อมวลชนตามสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออก เป็น 4 ประเภทคือ ทฤษฎีเสรีนิยม (Libertarian Theory) ที่เชื่อว่าเสรีภาพเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ดังนั้นสื่อมวลชนจึงมีเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้ ซึ่งประเทศที่จัดอยู่ในทฤษฎีนี้คือ บรูไน ไทย และอินโดนีเซีย

¹ คณบดีวิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก (Ph. D) [Dean of Political Communication College Krirk University]

ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory) เป็นทฤษฎีที่เน้นให้สื่อมวลชนตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมี มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ที่ใช้การสื่อสารทางการเมืองในขอบเขตนี้

ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory) เป็นทฤษฎีที่รัฐมีอำนาจเหนือสื่อมวลชน รัฐใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการสื่อสารทางการเมืองกับประชาชนในชาติและนานาชาติ โดยสื่อจะถูกจำกัดสิทธิ์ในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐ ประเทศที่อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ เมียนมาร์และกัมพูชา

ทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยม (Totalitarian Theory) เป็นวิถีทางของประเทศที่ใช้ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในการปกครอง ได้แก่ ลาวและเวียดนาม ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์ของประเทศเหล่านี้จะควบคุมกลไกการสื่อสารให้ตอบสนองต่อแนวทางของรัฐเท่านั้น

ความแตกต่างหลากหลายในกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของประชาคมอาเซียน ไม่เพียงแต่เรื่องของภาษา แต่รวมถึงวัฒนธรรมทางสังคม สิทธิเสรีภาพทางการเมือง ซึ่งการหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว จำเป็นที่ทุกประเทศจะต้องปรับตัวและแสวงหาจุดร่วมเพื่อสร้างเอกภาพในการสื่อสารทางการเมืองในภูมิภาคนี้

คำสำคัญ : การสื่อสารทางการเมือง ประชาคมอาเซียน บรรทัดฐานของสื่อมวลชน เสรีนิยม ความรับผิดชอบต่อสังคม อำนาจนิยม เบ็ดเสร็จนิยม

Abstract

The ASEAN community is united under the three pillars, which are: political- security, economic prosperity and the socio - culture. This co-operation does not only require a universal language of communication, which is English, but also the know-how of effective political communication between countries in order to sustain this coalition.

This article will explore the means of political communication of 10 countries in the ASEAN community within the framework of the Theory of the Norms of The Media, where the states that the degree of freedom of the media reflects the degree of freedom of the

population in a given country. This theory categorizes the said degree freedom of the media and expression into 4 categories:

1. Libertarian Theory, which states that the nation recognizes the basic rights of its population, thus the media is free to critique the government at will. The countries that would fall in to this category are Thailand, Indonesia and Brunei.

2. Social Responsibility Theory, which states that the media should recognize its responsibility to the society and should act accordingly. Medias of Malaysia, The Philippines and Singapore adhere to this theory.

3. Authoritarian Theory states that the state has power over the media and utilizes it as a means of communication with its citizens and the world. Therefore the media could not criticize government in any way. Myanmar and Cambodia would satisfy the criterion of this category.

4. Totalitarian Theory states that in communist states such as Laos and Vietnam, the government controls the media and the media only answers to the state control.

Language alone does not account for the variety of means of political communication in nations of the ASEAN community but also culture and the degree of political freedom. In order to become one, the nations of ASEAN must adapt and find a point of compromise in their methods of political communication to foster unity in this international community.

Key words : Political Communication, ASEAN Community, Normative of Media Performance, Liberty, Social Responsibility, Authoritarian, Totalitarian

บทนำ

ประชาคมอาเซียน กำลังจะเปิดฉากขึ้นในปี พ.ศ.2558 โดยมีประเทศที่ร่วมก่อตั้งทั้งสิ้น 10 ประเทศ อันได้แก่ ไทย อินโดนีเซีย บรูไน กัมพูชา ลาว มาเลเซีย เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และเวียดนาม ซึ่งการรวมตัวเป็นประชาคมนี้ จะเป็นการร่วมมือกันอย่างเข้มข้นภายใต้สามเสาหลักคือ ด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมวัฒนธรรม ดังนั้นการสื่อสารทางการเมืองในประชาคมอาเซียน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเชื่อมโยงทุกชาติให้เข้ามารวมกันภายใต้ 3 เสาหลักนี้ แม้ว่าประชาคมอาเซียน จะประกาศให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางของประชาคม แต่ประเทศต่าง ๆ ในอาเซียน ก็มีได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางทั้งหมด แต่ละชาติต่างมีภาษาของการสื่อสาร และกระบวนการสื่อสารทางการเมืองแตกต่างกันไป ซึ่งการที่จะหลอมรวม 10 ชาติเข้าเป็นหนึ่งเดียว จำเป็นที่ต้องเข้าใจพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ของแต่ละชาติ โดยบทความนี้จะนำเสนอการมองอาเซียนในมุมมองของการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งแต่ละชาติจะมีลักษณะเฉพาะของตนเอง ตามบริบททางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ที่แตกต่างกัน โดยสามารถจะนำเอาทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน (Normative Theories of Media Performance) มาศึกษาในเรื่องเสรีภาพของสื่อมวลชนในประชาคมอาเซียน เพื่อทำความเข้าใจบทบาท สถานะของการสื่อสารทางการเมืองของแต่ละประเทศ

ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน มีหลักการพื้นฐานที่มองว่า สื่อมวลชนเป็นภาพสะท้อนของสังคม สังคมเป็นแบบไหน สื่อมวลชนก็เป็นเช่นนั้น ขณะเดียวกันเสรีภาพของประชาชน ก็ย่อมสะท้อนเสรีภาพของสื่อมวลชนเช่นเดียวกัน (F.S Siebert, 1956) ซึ่งทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชนนั้น แบ่งออกเป็น 4 ประเภทที่เรียกกันว่า Four Theories of the Press ดังนี้คือ

ทฤษฎีเสรีนิยม (Libertarian Theory) เสนอหลักการว่า ภารกิจของหนังสือพิมพ์ คือการรายงานข้อเท็จจริง การตรวจสอบรัฐบาล การแจ้งข่าวสาร และให้ความบันเทิงแก่ประชาชน แนวคิดนี้ยืนยันว่า “สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนอยู่บนพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพของประชาชน” สื่อมวลชนย่อมมีสิทธิเสรีภาพในฐานะสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งเสรีภาพขั้นพื้นฐานประกอบด้วยสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิเสรีภาพในการออกหนังสือพิมพ์ สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมหรือรวมตัวกัน และสิทธิเสรีภาพในการร้องทุกข์

ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory) เกิดขึ้นเพื่อเน้นให้สื่อมวลชนพัฒนาความรับผิดชอบต่อควบคู่ไปกับเสรีภาพ โดยคณะกรรมการที่ทำงานด้านเสรีภาพของสื่อมวลชนในสหรัฐอเมริกา (Commission on the Freedom of the Press) ได้จัดทำข้อกำหนดความรับผิดชอบต่อสื่อโดยระบุว่า สื่อมวลชนจะต้องรายงานข่าวตามปรากฏการณ์ที่เป็นจริงอย่างละเอียดครบถ้วน และต้องตรวจสอบอย่างรอบคอบ สื่อมวลชนจะต้องเป็นเวทีแห่งความคิดเห็นสาธารณะ ที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และสื่อมวลชนต้องเป็นตัวแทนของคนทุกกลุ่มในสังคม

ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory) ให้อำนาจรัฐเต็มในการเป็นผู้ออกใบอนุญาตการพิมพ์ การตรวจสอบข่าว ควบคุมสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชน ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้สื่อมวลชนวิพากษ์วิจารณ์รัฐ การนำเสนอข่าวสารต้องตอบสนองนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น สถานะของสื่อมวลชนจึงเป็นเสมือนเครื่องมือสื่อสารในการสนับสนุนรัฐบาล

ทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยม (Totalitarian Theory) เป็นทฤษฎีของประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ที่มีแนวคิดพื้นฐานว่า หน้าที่หลักของสื่อมวลชน คือการดำรงรักษาระบบการปกครองแบบสังคมนิยมไว้ รัฐต้องเป็นเจ้าของสื่อ เพื่อควบคุมให้ทิศทางของสื่อไปในแนวทางที่พรรคคอมมิวนิสต์ต้องการ ดังนั้นสื่อมวลชนจึงเป็นเครื่องมือของรัฐในการสื่อสารทางการเมืองเท่านั้น

จากทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน อาจแบ่งประเทศในประชาคมอาเซียนได้ตามสถานะของสื่อมวลชนได้ ดังนี้

กลุ่มประเทศที่อยู่ในทฤษฎีเสรีนิยม

ได้แก่ บรูไน ไทย และอินโดนีเซีย มีกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ดังนี้

บรูไน ดารุสซาลาม ตั้งอยู่บนเกาะบอร์เนียว มีประชากรประมาณสี่แสนคน ปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีพระราชพิธีเป็นองค์อธิปัตย์ที่ปกครองตามคัมภีร์อัลกุรอาน ในระบอบมุสลิมอย่างเคร่งครัด เมื่อได้รับเอกราชจากอังกฤษ ในปี ค.ศ.1983 แล้ว ก็ยังคงให้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารทั่วไปอยู่ แต่ภาษาราชการคือ ภาษามลายู (Bahasa Melayu) ประชาชนชาวบรูไน มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เพราะมีรายได้จากน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ การที่มีประชากรไม่มากนัก ทำให้การสื่อสารมวลชนไม่กว้างขวาง มีหนังสือพิมพ์เพียง 4 ฉบับ โทรทัศน์ส่วนใหญ่รับจากมาเลเซียและโลกตะวันตก สำหรับการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตในบรูไน นับว่าสูงมากอยู่ที่ 79 % หรือเท่ากับสามแสนคน ซึ่งบรูไน มีโครงข่ายให้บริการอินเทอร์เน็ตอย่างกว้างขวางและทั่วถึง ทำให้ประชาชนได้สื่อสารผ่านสื่อใหม่โดยไม่ต้องมีข้อจำกัด ไม่มีการจำกัดการเข้าถึง application ต่าง ๆ นับเป็นการให้เสรีภาพในการใช้สื่อใหม่แก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง

แม้บรูไนปกครองในระบอบรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่พระราชพิธี ซึ่งสื่อมวลชนมีข้อจำกัดในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล แต่เนื่องจากบรูไนปกครองประเทศตามระบอบอิสลาม ประชาชนมีความเชื่อและศรัทธาต่อองค์ประมุขประดุจเป็นตัวแทนขององค์อัลเลาะห์ ทุกคนจึงยอมสละเสรีภาพส่วนตัวในการที่จะวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง ชาวบรูไนส่วนใหญ่จะนำเสนอพระราชกรณียกิจของพระราชพิธี ชาวเศรษฐกิจ และชาวสังคม ส่วนชาวการเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของรัฐบาล ซึ่งเน้นหนักในเรื่องภารกิจ โดยสื่อมวลชนยังคงมีเสรีภาพในด้านอื่น ๆ จึงได้รับการจัดอันดับเสรีภาพของสื่อมวลชนโลกอยู่ในลำดับที่ 117 (http://en.wikipedia.org/wiki/Reporters_Without_Borders) ซึ่งนับเป็นอันดับที่สูงที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียนทั้งหมด

ประเทศไทย มีประชากรประมาณ 65 ล้านคน มากเป็นอันดับ 4 ของอาเซียน จัดอยู่ในประเทศขนาดกลาง ภาษาราชการที่ใช้เป็นภาษาไทย และไม่มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษมากนัก เพราะไม่เคยมีประวัติการตกเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตกใดๆ ประเทศไทยมีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยรัฐสภา อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข แต่บางช่วงเวลาก็จะตกอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการทหาร ดังเช่นเหตุการณ์การรัฐประหารโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (<http://th.wikipedia.org/wiki>) สื่อมวลชนในไทยมีจำนวนมากและหลากหลาย สถานีวิทยุคลื่นหลัก (ไม่นับรวมวิทยุชุมชน) มีมากกว่า 524 สถานี สถานีโทรทัศน์ดิจิทัล 48 สถานี โทรทัศน์ดาวเทียม มีกว่าพันช่อง สื่อสิ่งพิมพ์ในส่วนกลางมีนับร้อยฉบับ ทำให้เห็นถึงความตื่นตัวในเรื่องการสื่อสารในไทย สื่อมวลชนเกือบทั้งหมดเป็นของเอกชน มีสื่อที่บริหารจัดการโดยรัฐเพียงสื่อเดียวคือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งรัฐบาลมักจะใช้ประโยชน์ในสื่อสารประชาสัมพันธ์ผลงานของรัฐบาล และมักจะเป็นแม่ข่ายในการถ่ายทอดข่าวสารในภาวะวิกฤติ แม้สถานีโทรทัศน์ทั้งหมด จะเป็นคลื่นความถี่ของรัฐบาลและหน่วยงานความมั่นคง เช่น สถานีโทรทัศน์ช่อง 3, 5, 7, 9 แต่ทั้งหมดก็ได้ให้สัมปทานการดำเนินงานแก่เอกชนไปแล้วทั้งสิ้น ส่วนสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ซึ่งบริหารโดยงบประมาณจากภาษีกรมสรรพสามิตก็มีความเป็นอิสระไม่เป็นเครื่องมือการประชาสัมพันธ์ให้แก่รัฐบาล ด้วยความเป็นอิสระที่เอกชนได้บริหารจัดการสื่อมวลชนในประเทศไทย ทำให้สื่อสามารถนำเสนอข่าวสารและวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้อย่างเสรี และการกระทำของสื่อมวลชนทั้งหลายก็ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2550 ในมาตรา 45 ที่ระบุว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายด้วยวิธีอื่น...การปิดกั้นการหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพ ตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้”

ในภาวะปกติสื่อมวลชนไทย จึงมีเกราะคุ้มกันเสรีภาพจากกฎหมายสูงสุดคือรัฐธรรมนูญ ดังนั้นสื่อมวลชนในห้วงวิกฤติทางการเมืองตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 เป็นต้นมา จัดได้ว่ามีเสรีภาพสูงยิ่งในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล และกลุ่มกดดันทางการเมือง เช่นกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ได้จัดตั้งสถานีโทรทัศน์เอเอสทีวี มาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสื่อสาร ในการต่อต้านรัฐบาลอย่างชัดเจนในช่วงปี

พ.ศ.2549-2550 เช่นเดียวกับสถานีโทรทัศน์บลูสกายชาแนล ที่พรรคประชาธิปัตย์ ก่อตั้งขึ้น เพื่อใช้สื่อสารทางการเมือง และต่อมาก็ใช้ถ่ายทอดการประชุมของกลุ่ม คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่ สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) จนสามารถระดมผู้คนออกมา ชุมนุมเพื่อต่อต้านรัฐบาลได้จำนวนมหาศาล ในช่วงปี พ.ศ.2556-2557 นั้นย่อม แสดงถึงเสรีภาพของสื่อมวลชนในระดับสูง แม้เป้าหมายของสื่อจะนำเสนอข่าวเพื่อ ล้มรัฐบาล แต่รัฐบาลก็ไม่สามารถตรวจสอบข่าวหรือปิดสื่อได้เลย ต้องจัดว่าเสรีภาพ ของสื่อมวลชนในยุคนี้ อยู่ในทฤษฎีเสรีนิยม หรือ Liberal Theory อย่างแท้จริง (Siebert, 1956) นั่นคือสื่อมวลชนมีอิสระในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร วิชาทศ วิจัยวิจารณ์รัฐบาลได้ในทุกแง่มุม การออกหนังสือพิมพ์ใช้เพียงการจดแจ้ง ไม่ต้องขอ อนุญาตแต่อย่างใด ซึ่งก็สะท้อนเสรีภาพของประชาชนคนไทย ที่สามารถแสดง จุดยืนทางความคิด โดยสามารถเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองได้ทุกที่ทุกเวลา แม้การ ชุมนุมนั้นจะกีดขวางการจราจร ถือเป็นการละเมิดสิทธิของประชาชนคนอื่น ๆ แต่ รัฐบาลก็เปิดโอกาสให้ทำได้ แม้สุดท้ายจะนำไปสู่ความขัดแย้ง แยกแยก ความวุ่นวาย มีการใช้ความรุนแรง จนนำไปสู่การบาดเจ็บล้มตาย แต่ก็ถือว่าอยู่ในกระบวนการ ประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม แม้จะหมิ่นเหม่ต่อการเป็นอนธิปไตยก็ตาม

การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและเสรีภาพในการใช้ของคนไทยนั้น ก็เป็นเช่นเดียวกับ เสรีภาพในการแสดงออกอื่น ๆ กล่าวคือคนไทยสามารถที่จะใช้อินเทอร์เน็ตได้ อย่างเสรี โดยเลือกใช้ application ต่าง ๆ ที่เป็นเครือข่ายทางสังคมได้ทุกชนิด ตัวอย่างเช่น facebook, twitter, LINE, Instragram รวมทั้งการค้นหาข้อมูล ผ่านเว็บไซต์ Google ได้อย่างไม่มีข้อจำกัดเช่นในบางประเทศ ซึ่งอัตราการเข้าถึง อินเทอร์เน็ตของคนไทยจากการสำรวจในปี พ.ศ.2556 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ มีผู้ใช้ถึง 18.3 ล้านคน หรือเท่ากับ 28.9 % โดยมีสัดส่วนการใช้ในเมือง ถึง 46.3 % (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556) การควบคุมสื่อออนไลน์ของรัฐบาลไทย กระทำ ผ่านกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (กระทรวงไอซีที) ซึ่งจะทำการตรวจสอบเว็บไซต์ที่มีเนื้อลามกอนาจาร เข้าข่ายละเมิด หรือมีเนื้อหาที่ขัดต่อ ความมั่นคง ก็จะมีการปิดเว็บไซต์นั้น ข้อมูลอีกลักษณะที่ทางกระทรวงไอซีที ตรวจสอบและควบคุมอย่างเข้มข้น คือ ข้อมูลที่เข้าข่ายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ซึ่งหากทางกระทรวงพบเว็บไซต์ มีเนื้อหาที่เข้าข่ายนี้ นอกจากจะทำการปิดแล้ว ยังต้องดำเนินคดีกับผู้ที่จัดทำตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 อีกด้วย

สำหรับลำดับเสรีภาพของสื่อมวลชนของประเทศไทย ที่สำรวจในปี ค.ศ. 2014 นี้ ลำดับของประเทศไทยคือ 130 ซึ่งดีกว่าอีกหลายๆ ประเทศในอาเซียน แต่ทั้งนี้การสำรวจได้กระทำก่อนเดือนพฤษภาคม 2557 (http://en.wikipedia.org/wiki/Reporters_Without_Borders) ซึ่งได้มีการเปลี่ยนระบอบและผู้บริหารประเทศจากพลเรือนมาเป็นรัฐบาลทหาร สถานการณ์ที่เปลี่ยนไปนี้ ทำให้โฉมหน้าการสื่อสารทางการเมือง ของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปทันที จากเสรีภาพในการสื่อสาร กลายมาเป็นการจำกัดการสื่อสาร มีการปิดสื่อ มีการตรวจสอบข่าว และขอความร่วมมือในการนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร โดยไม่แสดงความคิดเห็นที่เป็นปฏิปักษ์ต่อคณะผู้บริหาร และมีการออกรายการพิเศษ “คืนความสุขให้คนในชาติ” ที่มีผู้นำประเทศออกมายุทศุบายกับประชาชนทางโทรทัศน์ ซึ่งกำหนดให้ทุกสถานีโทรทัศน์ และสถานีวิทยุทุกสถานี ถ่ายทอดพร้อมกันทุกเครือข่ายในทุก คืนวันศุกร์ เวลา 20.15 น. การนำเสนอข้อมูลในลักษณะที่เน้นเป้าหมายของการสื่อสาร เช่นนี้ อยู่ในทฤษฎีกระสุนปืนหรือเข็มฉีดยา Hypodermic Theory (นันทนา นันทวิโรภาส, 2557) ซึ่งทฤษฎีเชื่อในพลังอำนาจของสื่อมวลชน ที่ว่าสามารถฉีดหรือยิงเนื้อหาของสาร เข้าไปฝังในความคิด จิตสำนึก และจิตใต้สำนึกของผู้คน โดยการใช้สื่อแบบถี่ๆ เนื้อหาซ้ำๆ และเป็นข้อมูลด้านเดียว ไม่มีข้อมูลด้านอื่นมาเปรียบเทียบ เมื่อทำเช่นนี้ ก็จะสามารถโน้มน้าวให้ผู้รับสารคล้อยตาม และเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามที่ผู้ส่งสารกำหนดได้

อินโดนีเซีย เป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดในประชาคมอาเซียน ลักษณะภูมิประเทศเป็นหมู่เกาะ มีประชากรราว 250 ล้านคน มีภาษาพื้นเมืองหลากหลายภาษา แต่ที่ใช้เป็นภาษาทางการคือ ภาษาอินโดนีเซีย (Bahasa Indonesia) และเนื่องจากเคยเป็นประเทศอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ จึงถือว่าภาษาอังกฤษ เป็นภาษาราชการอีกหนึ่งภาษาด้วย (Effendi Gazali, Dedy Nur Hidayat & Victor Menayang, 2009) ภายหลังจากได้เอกราชแล้ว ประเทศอินโดนีเซีย ปกครองในระบอบเผด็จการทหาร ในปี ค.ศ.1966-1998 เป็นยุคของนายพลซูฮาร์โต เป็นนายกรัฐมนตรี สื่อมวลชนถูกจำกัดเสรีภาพอย่างมาก เครื่องมือในการควบคุมสื่อในยุคนี้คือการควบคุมใบอนุญาตการออกหนังสือพิมพ์ ตรวจสอบเนื้อหาข่าวทุกฉบับก่อนตีพิมพ์ บรรณาธิการต้องเข้ารับการอบรมเพื่อเข้าใจอุดมการณ์ของรัฐ

สำหรับสื่อท้องถิ่นต้องขึ้นตรงกับหน่วยงานของทหารที่อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ ห้ามสัมภาษณ์บุคคลต้องห้ามที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ ในช่วงเวลานี้รัฐบาลชูฮาโตได้ปิดหนังสือพิมพ์และนิตยสารหลายฉบับ บรรดาสื่อมวลชนท้องถิ่นจึงได้รวมตัวกันต่อต้านอำนาจรัฐบาล กดดันให้รัฐบาลต้องยกเลิกการแทรกแซงสื่อ ห้ามควบคุมเนื้อหาของข่าว ห้ามปิดกั้นประชาชนในการเข้าถึงสื่อ และห้ามผูกขาดองค์กรวิชาชีพสื่อ ให้มีเพียงองค์กรเดียวเท่านั้น (Efendi Gazali, 2002 : 121-140)

ภายหลังการสิ้นสุดยุคของชูฮาโตสื่อมวลชนอินโดนีเซียก็เข้าสู่ยุคปฏิรูปสื่อที่มีเสรีภาพมากขึ้น การออกสื่อสิ่งพิมพ์ไม่ต้องขออนุญาตอีกต่อไป จึงทำให้เกิดหนังสือพิมพ์ขึ้นมากกว่า 1,700 ฉบับ และมีสถานีโทรทัศน์มากกว่า 1,000 สถานี (Political Communication in Asia) การเติบโตแบบก้าวกระโดดของสื่อมวลชนในอินโดนีเซีย ถือเป็นดัชนีชี้วัดเสรีภาพของประชาชนในการสื่อสารทางการเมืองเป็นอย่างดี การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้ในการสื่อสารของชาวอินโดนีเซีย สูงถึง 74.6 ล้านราย นับว่าสูงเป็นอันดับหนึ่งของอาเซียน คิดเป็น 29.8 % ของประชากร (Efendi Gazali, 2009) ซึ่งสื่อใหม่นี้ ไม่ถูกรัฐบาลปิดกั้นแต่อย่างใด ประชาชนสามารถเข้าถึงเว็บไซต์ต่างๆ เพื่อใช้ในการสื่อสาร และสร้างเครือข่ายทางสังคม โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเนื้อหา แต่ที่ดูเหมือนจะเป็นปัญหาของชาวอินโดนีเซียอยู่ที่เรื่องของสภาพภูมิประเทศที่เป็นเกาะมากมาย ทำให้โครงข่ายอินเทอร์เน็ตยังไม่อาจให้บริการคนในชนบทที่ห่างไกลได้ ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาที่ท้าทายทั้งภาครัฐและเอกชนในการที่จะสร้างเสรีภาพในการเข้าถึงสื่อใหม่ให้กับชาวอินโดนีเซียอย่างเท่าเทียมกัน

การสื่อสารทางการเมืองในอินโดนีเซียปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่มิติแห่งความเป็นประชาธิปไตยอย่างเต็มรูปแบบ แม้การดำรงอยู่ของสื่อต่างๆ จะยึดโยงอยู่กับกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นไปตามกลไกของทุนนิยมก็ตาม แต่สื่อมวลชนในประเทศนี้ก็ได้รับการจัดอันดับเสรีภาพอยู่ในลำดับที่ 132 (http://en.wikipedia.org/wiki/Reporters_Without_Borders) ซึ่งถือเป็นอันดับที่สามของประชาคมอาเซียน

ประเทศที่อยู่ในกลุ่มทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory)

ได้แก่ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ โดยประเทศทั้งสามมีกระบวนการสื่อสารทางการเมืองดังนี้

มาเลเซีย ปกครองในระบบสหพันธรัฐราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ประมุขของรัฐคือพระราชอาธิบดี ที่มาจากสุลต่านทั้ง 9 รัฐหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนตามวาระระบบการปกครองเป็นประชาธิปไตยแบบรัฐสภา มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าคณะผู้บริหาร มีประชากรราว 30 ล้านคน แม้มาเลเซียจะปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่การครองอำนาจของรัฐบาลพรรคเดียวมาเนิ่นนาน สร้างเสถียรภาพให้รัฐบาล จนอาจเป็นการรุกร้าเสรีภาพของประชาชน โดยรัฐบาลมาเลเซียมีการควบคุมสื่อมวลชนอยู่ 2 ระดับ คือ การใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด และการจำกัดการถือครองสื่อ ซึ่งสื่อกระแสหลักในมาเลเซีย ส่วนใหญ่มีพรรคการเมืองเป็นเจ้าของและเป็นผู้ควบคุม เนื่องจากการเป็นเจ้าของสื่อต้องมีใบอนุญาตจากรัฐบาล และจะต้องต่ออายุแบบปีต่อปี อีกวิธีหนึ่งที่รัฐบาลใช้ในการควบคุมสื่อมวลชนคือ กฎหมายเรื่องการเผยแพร่ความลับของทางราชการ เป็นกฎหมายที่มีโทษจำคุกและปรับ รวมทั้งยังมีกฎหมายความมั่นคงภายในที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐจับกุมคุมขังผู้ที่ต้องสงสัยได้เป็นเวลา 2 ปี (Steven Gan, 2554)

สื่อมวลชนมาเลเซีย ถูกจัดอันดับเสรีภาพในปี ค.ศ.2014 เป็นลำดับที่ 147 (http://en.wikipedia.org/wiki/Reporters_Without_Borders) ซึ่งอยู่ในลำดับที่ใกล้เคียงกับประเทศอื่น ๆ ในอาเซียน แต่จากมุมมองของสื่อมวลชนมาเลเซีย เช่น นาย Steven Gan บรรณาธิการบริหารหนังสือพิมพ์มาเลเซียกินี (Editor in Chief Malaysiakini.com) กลับมองว่า สื่อมวลชนในมาเลเซียนั้นถูกรวบงำจากกลุ่มทุนทางการเมือง และใช้สื่อมวลชนเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง เช่น การใช้พื้นที่สื่อในการกล่าวหาหนังกการเมืองฝ่ายตรงข้ามเพื่อกีดกันการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง (Ezhar Tamam & Manimaran Govindasamy, 2009) ซึ่งกรณีนี้เป็นการใช้สื่อมวลชนตามทฤษฎี ความรับผิดชอบต่อสังคม กล่าวคือ สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์แต่ก็ต้องควบคู่ไปกับการรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งโดยจรรยาบรรณของสื่อมวลชนจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบต่อประชาชน มิใช่มุ่งเพียงประโยชน์ด้านเศรษฐกิจการเมืองเท่านั้น

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ปกครองในระบอบสาธารณรัฐ มีประธานาธิบดี เป็นประมุขและหัวหน้าฝ่ายบริหาร เดิมเคยเป็นประเทศราชของสหรัฐอเมริกา จึงใช้ภาษาอังกฤษ และภาษาตากาล็อก เป็นภาษาราชการ ส่วนภาษาที่ประชาชนทั่วไปใช้ มีมากกว่า 170 ภาษา ซึ่งเป็นไปตามสภาพภูมิศาสตร์ ที่มีหมู่เกาะรวมกันอยู่กว่า 7,000 เกาะ แม้ฟิลิปปินส์ จะมีการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปบริหารประเทศ แต่ยุคของประธานาธิบดีเฟอร์ดินาน มาร์คอร์ส ก็จัดว่าเป็นยุคเผด็จการในห้วงเวลาที่ยาวนาน ซึ่งภายหลังจากยุคนี้แล้ว ฟิลิปปินส์ก็มีพัฒนาการทางประชาธิปไตยดีขึ้น ส่งผลต่อเสรีภาพของสื่อมวลชนในทิศทางเดียวกัน

สื่อมวลชนในฟิลิปปินส์ มีมากมายตามจำนวนประชากร ที่มีมากกว่า 105 ล้านคน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมีอยู่ทั่วไปในแต่ละเกาะ หนังสือพิมพ์ส่วนกลางที่เป็นสื่อยักษ์ใหญ่มีอยู่ห้ากลุ่ม ซึ่งสื่อส่วนใหญ่เป็นของเอกชน ประกอบกิจการในเชิงพาณิชย์ได้อย่างเสรี เช่นเดียวกับการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตของประชาชนฟิลิปปินส์ ที่สามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีข้อจำกัดในเชิงกฎหมาย แต่มีข้อจำกัดในเรื่องของโครงข่าย เนื่องจากฟิลิปปินส์มีเกาะมากมายถึง 7,000 เกาะ ปัญหาเรื่องโครงข่ายอินเทอร์เน็ตจึงเป็นเช่นเดียวกับอินโดนีเซีย แต่ก็นับว่ามีจำนวนผู้เข้าถึงอินเทอร์เน็ตมากกว่าคือประมาณ 30 % หรือประมาณ 32 ล้านคน ซึ่งรัฐบาลไม่ได้ควบคุมเนื้อหาการสื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ประชาชนจึงสามารถบริโภคข้อมูลข่าวสารได้อย่างเสรี

อย่างไรก็ตามแม้ว่ารัฐบาลจะมีได้แทรกแซงการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน แต่การทำงานของสื่อมวลชนในฟิลิปปินส์ต้องเผชิญกับความรุนแรงเนื่องจากวัฒนธรรม “ไม่ต้องรับผิดชอบ” ในสังคมฟิลิปปินส์ ทำให้กลุ่มติดอาวุธหรือผู้มีอำนาจในระดับท้องถิ่นไม่ลังเลที่จะใช้วิธีรุนแรงกับสื่อมวลชน โดยเฉพาะการสังหารสื่อมวลชนพร้อมกันในคราวเดียวถึง 32 คน บนเกาะมินดาเนาในปี ค.ศ.2009 (<http://en.rsrf.org/philippines-tribute-to-victims-one-year-after-22-11-2010,38861.html>) การสื่อสารทางการเมืองในฟิลิปปินส์ จึงมิได้ถูกจำกัดเสรีภาพโดยรัฐบาล แต่กลับเป็นกลุ่มผู้มีอำนาจนอกระบบ ทำให้การจัดอันดับเสรีภาพของสื่อมวลชนฟิลิปปินส์ อยู่ในอันดับที่ 149 (http://en.wikipedia.org/wiki/Reporters_Without_Borders) ซึ่งอาจจัดเข้าอยู่ในทฤษฎี

ความรับผิดชอบของสื่อมวลชน (F.S Siebert, 1956) ที่มองว่าสื่อมวลชนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น แต่ต้องประกอบไปด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม ต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้จรรยาบรรณโดยเคร่งครัด ไม่ใช่สื่อมวลชนเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ โดยขาดจิตสำนึกในการรับใช้ส่วนรวม

สิงคโปร์ เป็นประเทศที่เป็นเกาะ มีขนาดพื้นที่เล็กที่สุดในประชาคมอาเซียน มีประชากรเพียง 5.5 ล้านคน ภายหลังจากได้เอกราชจากอังกฤษแล้ว ก็ยังคงใช้ภาษาอังกฤษ กับภาษาจีน (แมนดาริน) เป็นภาษาราชการ เนื่องจากชาวสิงคโปร์ ซึ่งส่วนใหญ่มีเชื้อสายจีน มีประสบการณ์ความยากลำบากในทางเศรษฐกิจ ช่วงต้นของการเป็นประเทศเอกราช ลีควงยู ประธานาธิบดีคนแรกของสิงคโปร์ จึงพยายามทำการเมืองให้มีเสถียรภาพ เพื่อผลักดันให้เศรษฐกิจเติบโต ความสำเร็จทางเศรษฐกิจเป็นที่ประจักษ์ชัด เมื่อสิงคโปร์ก้าวขึ้นเป็นประเทศที่มีผลผลิตมวลรวมประชาชาติต่อหัว (GDP per capita) เป็นอันดับสามของโลกอันเป็นผลงานของรัฐบาลนายลีควงยู ที่ชาวสิงคโปร์ชื่นชมและเชื่อมั่นเป็นอย่างสูง แต่การที่จะทำให้การเมืองมีเสถียรภาพ ปราศจากความขัดแย้ง และแรงต่อต้านใดๆ ทำให้รัฐบาลสิงคโปร์ มีกฎหมายที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอยู่มาก เช่น ข้อห้ามประชาชนมิให้ชุมนุมทางการเมือง ข้อห้ามวิพากษ์วิจารณ์การบริหารงานของรัฐบาล ฯลฯ เมื่อประชาชนขาดเสรีภาพในการแสดงออก สื่อมวลชนก็ตกอยู่ในสภาวะเดียวกัน

สื่อมวลชนสิงคโปร์มีไม่มากนัก ส่วนหนึ่งเป็นของเอกชนแต่เกือบทั้งหมดเป็นของรัฐบาล ที่เข้าไปบริหารจัดการผ่านกองทุนเทมาเสค (Temasek Holding) ดังนั้นรัฐบาลจึงสามารถควบคุมเนื้อหา ข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอสู่ประชาชนได้ทั้งหมด (Terence Lee and Lars Willnat, 2009) ในเรื่องการเข้าถึงสื่อใหม่อย่างอินเทอร์เน็ต สิงคโปร์นับว่ามีความก้าวหน้ากว่าประเทศใดๆ ในประชาคมอาเซียน กล่าวคือประชากรสิงคโปร์เข้าถึงอินเทอร์เน็ต และมีบัญชีการใช้มากกว่าจำนวนประชากร คือ 104.2 % สิงคโปร์ประกาศตัวเป็นเกาะอัจฉริยะ (Intelligence Island) แสดงถึงความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร เปิดให้บริการ WIFI ทุกๆ พื้นที่สาธารณะ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตในเกาะแห่งนี้จึงเป็นเรื่องง่าย และดึงดูดใจนักท่องเที่ยวไปพร้อมๆ กัน แม้สิงคโปร์จะควบคุมการเสนอข่าวของสื่อมวลชนอย่างมาก แต่ไม่มีข้อห้ามในเรื่องการเข้าถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ยกเว้นการใช้ในระหว่างการขั้บรถซึ่งถือเป็นเรื่องผิดกฎหมาย

การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อกระแสหลัก เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุในสิงคโปร์ จึงไปในทิศทางเดียวกัน มีเอกภาพ ปราศจากการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ข่าวที่นำเสนอจึงมีแต่เรื่องราวที่เป็นบวก เป็นข่าวที่แสดงถึงความเจริญก้าวหน้าทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงทางการเมือง ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ระบบขนส่งสะดวกรวดเร็ว บ้านเมืองสะอาดปลอดภัย ปราศจากอาชญากรรม ส่งผลให้ประชาคมโลกสนใจที่จะมาท่องเที่ยวและลงทุนในประเทศเล็ก ๆ แห่งนี้ ซึ่งเป็นไปตามที่รัฐบาลสิงคโปร์กำหนดให้สื่อมวลชนเป็นยุทธศาสตร์ของการสร้างชาติ แนวทางเช่นนี้เป็นไปตามทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมในขณะเดียวกัน รัฐบาลก็ใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังความจริง (Cultivation Theory) โดยที่สื่อมวลชนทำหน้าที่เสนอข้อมูลข่าวสาร และความบันเทิงไปในทิศทางที่พึงประสงค์ เพื่อปลูกฝังแนวคิด ค่านิยม และวัฒนธรรมในหมู่ประชาชน เมื่อสื่อมวลชนถ่ายทอดแต่สิ่งที่ดีงาม ก็ย่อมทำให้ผู้รับสารคล้อยตาม และหล่อหลอมความคิดให้ทำตามในที่สุด (กาญจนา แก้วเทพ, 2543) จึงอาจกล่าวได้ว่า สื่อมวลชนในสิงคโปร์ ไม่อาจมีเสรีภาพในการแสดงออก การวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองได้มากนัก เช่นเดียวกับประชาชนชาวสิงคโปร์ แต่ทั้งหมดนี้เป็นไปเพื่อให้เสถียรภาพทางการเมือง เป็นประตูลู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจของชาตินั่นเอง

ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory)

มีเมียนมาร์และกัมพูชา ที่อยู่ในแนวทางนี้

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เป็นประเทศที่มีประชากรใกล้เคียงกับไทย คือประมาณ 60 ล้านคน ระบบการปกครองแต่เดิมนั้นเป็นแบบเผด็จการทหาร แต่เนื่องจากแรงกดดันจากนานาชาติ ทำให้ผู้นำประเทศคนปัจจุบันคือ นายเต็งเส่ง ต้องตัดสินใจเปิดประเทศ ยกเลิกการกักบริเวณนางองซาน ซูจี ผู้นำพรรคฝ่ายค้าน และเปิดให้มีการเลือกตั้ง ตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งในปัจจุบัน ระบอบการปกครองของเมียนมาร์ เป็นแบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา มีประธานาธิบดีเป็นประมุขและผู้นำในการบริหารประเทศ ภาษาที่ใช้สื่อสารในเมียนมาร์ มีหลากหลายภาษาอยู่ในกลุ่มธิเบต-พม่า รวมถึงภาษาบาลี ภาษาที่ใช้ในราชการคือภาษาพม่า และเนื่องจากเมียนมาร์เคยตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ จึงมีผู้ที่รู้ภาษาอังกฤษจนสามารถสื่อสารได้เป็นจำนวนมาก แต่มิได้ถูกนำมาใช้เป็นภาษาราชการ

สื่อมวลชนในประเทศพม่าส่วนใหญ่เป็นของเอกชน แต่ถูกควบคุมเนื้อหาโดยรัฐบาล ซึ่งมีการตรวจสอบข่าวก่อนการนำเสนอ ห้ามการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล รวมทั้งทหารโดยสิ้นเชิง ซึ่งภายหลังเมื่อมีการเปิดประเทศแล้ว รัฐบาลเมียนมาร์ก็ผ่อนคลายการควบคุมสื่อลง โดยได้เปลี่ยนแปลงจากระบบ “เซ็นเซอร์” ข่าวทุกข่าวก่อนมีการตีพิมพ์มาเป็นระบบแบบเปิดกว้างอนุญาตให้นักข่าวรายงานข่าวอิสระเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมืองอย่างไม่เคยมีมาก่อน โดยรัฐบาลพม่าต้องอดทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อมวลชนที่ค่อนข้างรุนแรง (นสพ.คมชัดลึก 23 กย. 2557)

ในด้านของสื่อใหม่อย่างอินเทอร์เน็ต แม้เมียนมาร์จะเปิดประเทศมาสองสามปีแล้ว แต่ในเรื่องของเทคโนโลยีการสื่อสาร ก็ยังล้าหลังกว่าทุกประเทศในอาเซียน เพราะการสร้างโครงข่ายอินเทอร์เน็ตต้องลงทุนสูง และใช้เวลาในการดำเนินการนาน ดังนั้น ประชาชนชาวเมียนมาร์ เกือบทั้งหมด จึงยังเข้าไม่ถึงสื่อใหม่นี้ แม้ว่ารัฐบาลเมียนมาร์จะมีได้ปิดกั้นการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต แต่ด้วยข้อจำกัดด้านโครงข่ายประชาชนก็ไม่สามารถเข้าถึงได้ ขณะเดียวกัน การที่จะเข้าถึงอินเทอร์เน็ตนั้น เป็นเรื่องความมั่นคงของรัฐ ผู้ที่ต้องการใช้อินเทอร์เน็ตจะต้องยื่นเรื่องขออนุญาตจากรัฐบาล และต้องจ่ายเงินเพื่อซื้อซิมการ์ดจากรัฐ ในราคาค่อนข้างสูง คือ หมายเลขละ 8,000 บาท อัตราการใช้อินเทอร์เน็ตทั้งประเทศจึงยังไม่ถึง 1 % และรัฐบาลก็ออกระเบียบมาควบคุมโดยห้ามมิให้เปิดเว็บไซต์ หรือตั้งกระทู้ในประเด็นทางการเมือง

แม้การสื่อสารทางการเมืองในเมียนมาร์ จะคลี่คลายในบรรยากาศเสรีมากขึ้น แต่ในปัจจุบันรัฐบาลเมียนมาร์ ก็ยังมีการจับกุมคุมขังนักข่าว ในข้อหาล่วงละเมิดรายงานข่าวเรื่องความมั่นคงของรัฐ ทำให้สื่อมวลชนในเมียนมาร์ถูกจัดอันดับเสรีภาพอยู่ในลำดับที่ 145 (http://en.wikipedia.org/wiki/Reporters_Without_Borders) แม้รัฐบาลของนายเต็งเส่ง จะให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนเปิดกว้างขึ้นในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังเป็นเพียง การแสดงให้เห็นว่าเมียนมาร์มีความเป็นประชาธิปไตย อันจะส่งผลต่อการที่โลกตะวันตกยกเลิกการต่อต้าน (boycott) รัฐบาลเมียนมาร์ ดังนั้นการสื่อสารทางการเมืองในประเทศนี้จึงมี

ข้อจำกัดอยู่ในทฤษฎีอำนาจนิยม ที่รัฐบาลยังมีอำนาจเหนือสื่อมวลชน (Siebert, 1956) และนั่นย่อมสะท้อนถึงเสรีภาพของประชาชนเมียนมาร์ ว่ายังขาดเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมือง แม้จะได้สิทธิ์ในการเลือกตั้งแล้วก็ตาม

กัมพูชา ปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข นายกรัฐมนตรีเป็นประมุขฝ่ายบริหาร มีประชากรราว 14 ล้านคน จากการเปลี่ยนผ่านประเทศจากระบอบคอมมิวนิสต์มาสู่ระบอบประชาธิปไตย สื่อมวลชนในกัมพูชาต้องปรับตัวอย่างสูง จำนวนสื่อมวลชนในกัมพูชามีไม่มากนัก ซึ่งเป็นไปตามจำนวนประชากร โดยหลังจากปี ค.ศ.2010 รัฐบาลเริ่มผ่อนคลายการควบคุมสื่อ ในแง่สื่อสิ่งพิมพ์ค่อนข้างมีเสรีภาพมาก รัฐบาลไม่ค่อยควบคุมมากนัก เพราะคนกัมพูชาส่วนใหญ่ก็ยังเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์ได้น้อย จำนวนยอดพิมพ์ค่อนข้างต่ำ และตัวเลขจากกระทรวงข้อมูลข่าวสารกัมพูชามีหนังสือพิมพ์และนิตยสาร 600 หัว 67% ในจำนวนนั้นเป็นภาษาต่างประเทศคือ จีน อังกฤษ (“เสรีภาพของสื่อในภูมิภาคอาเซียน” นสพ.มติชน 19 เมษายน 2556) ส่วนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการแสดงออก พ.ร.บ.การจัดพิมพ์ไม่ได้กำหนดมาตรการเซ็นเซอร์ แต่สื่อโทรทัศน์และวิทยุส่วนใหญ่ ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มธุรกิจ ซึ่งมีความใกล้ชิดกับรัฐบาล ทำให้สื่อมวลชนในกัมพูชาเซ็นเซอร์ตัวเอง ไม่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลในมุมลบ รัฐบาลจึงไม่มีความจำเป็นต้องควบคุมสื่อ เพราะสื่อได้เซ็นเซอร์ตัวเองอยู่แล้ว

ลำดับเสรีภาพสื่อมวลชนในกัมพูชาอยู่ที่ 144 (http://en.wikipedia.org/wiki/Reporters_Without_Borders) ซึ่งจัดว่าอยู่ในอันดับต้นๆ กว่าหลายประเทศในอาเซียน แต่ก็มิได้แสดงว่าคนกัมพูชามีเสรีภาพในการสื่อสารทางการเมืองมากนัก เพราะสื่อส่วนใหญ่อยู่ใต้อำนาจครอบครองโดยนายทุนที่มีความใกล้ชิดกับรัฐบาล สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่ประหนึ่งกระบอกเสียงให้กับรัฐบาล แทนที่จะเป็นเสียงสะท้อนของประชาชน ตามทฤษฎีอำนาจนิยม ที่สื่อมวลชนทำหน้าที่เสนอข่าวให้ประชาชนรับรู้ในประเด็นและมุมมองที่ตอบสนองผลประโยชน์และสอดคล้องกับเป้าหมายทางการเมืองเท่านั้น

ทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยม (Totalitarian Theory)

ใช้กับประเทศที่ยังคงระบบการปกครองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ได้แก่ ลาวและเวียดนาม

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกาศเอกราชจากประเทศฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ.1949 และได้สถาปนาเป็นประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์เมื่อปี ค.ศ.1975 ลาวเป็นประเทศขนาดเล็ก ที่ไม่มีทางออกทะเล มีประชากรราว 7 ล้านคน ภาษาราชการคือภาษาลาว แต่คนส่วนใหญ่ยังคงใช้ภาษาฝรั่งเศสในการสื่อสารอยู่จำนวนมาก ภายหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์ ได้สถาปนาขึ้นปกครองลาวแล้ว สื่อมวลชนทั้งหลายจึงอยู่ภายใต้การเป็นเจ้าของและควบคุมโดยพรรคคอมมิวนิสต์แห่ง สปป.ลาวโดยสิ้นเชิง ปัจจุบันมีหนังสือพิมพ์และนิตยสารในประเทศลาวรวม 110 ฉบับ เป็นหนังสือพิมพ์รายวัน 9 ฉบับ มีสถานีวิทยุ 43 แห่ง สถานีโทรทัศน์และเคเบิลทีวี 34 สถานี (<http://news.voicetv.co.th/global/47757.html>, 17 สิงหาคม 2555) แม้จะมีสื่อมวลชนในประเทศมากพอสมควร แต่ประชาชนลาวก็นิยมเปิดรับความบันเทิงด้านละคร เพลง จากไทยมากกว่าที่จะรับชมรายการที่ผลิตโดยสื่อมวลชนของลาวเอง การเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นสิ่งที่รัฐบาลมิได้ขัดขวาง ดังจะเห็นได้จากการที่ลาวได้ริเริ่มโครงข่ายอินเทอร์เน็ต 4G ก่อนไทยเสียอีก เพียงแต่ว่าอัตราการเข้าถึงของประชาชนต่อสื่อใหม่ยังอยู่ในอัตราที่ค่อนข้างต่ำ ประมาณ 5.3 แสนบัญชี หรือเท่ากับ 7.5% ของประชากรทั้งหมด ซึ่งผู้ใช้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี (<http://aseanwatch.org/2014/07/23>) การสื่อสารทางการเมืองในลาวนั้น ถูกจำกัดโดยพรรคคอมมิวนิสต์แห่ง สปป.ลาว โดยพรรคจะเป็นเจ้าของสื่อเป็นส่วนใหญ่ เพิ่งจะเปิดให้ภาคเอกชนเข้ามาทำสื่อทั้งสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ได้ก็เมื่อ 4-5 ปีที่ผ่านมา แต่ก็ยังควบคุมโดยรัฐอย่างใกล้ชิด (นสพ.ไทยรัฐ, 11 มค. 2555) คำขวัญของสื่อมวลชนลาว ที่บอกกล่าวเล่าสอนกันตั้งแต่ยังศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษาคือ “สื่อรับใช้พรรค รับใช้ปฏิบัติ รับใช้ประเทศชาติ” คือจุดยืนของสื่อมวลชนลาว ที่ถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด ลำดับเสรีภาพของสื่อมวลชนลาวในระดับโลก จึงอยู่ที่ 171 (http://en.wikipedia.org/wiki/Reporters_Without_Borders) ใกล้เคียงกับเวียดนามซึ่งปกครองในระบบเดียวกัน จึงสามารถนำเอาทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยมมาวิเคราะห์การสื่อสาร

ทางการเมืองในลาวได้ เพราะสื่อมวลชนถูกหลอมรวมเป็นเนื้อเดียวกับอุดมการณ์ทางการเมือง สื่อมวลชนในประเทศนี้จึงมิได้แสดงออกซึ่งเสรีภาพ หากแต่มุ่งมั่นที่จะให้สื่อมวลชน สื่อแสดงถึงความสงบเรียบร้อยในสังคมการเมืองของลาว อันจะทำให้คนในชาติและชาวต่างชาติ มั่นใจในเสถียรภาพทางการเมือง อันเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญรุดหน้าต่อไป

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ปกครองในระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ได้เอกราชจากฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ.1954 มีประชากรประมาณ 85 ล้านคน ภาษาทางการคือภาษาเวียดนาม ซึ่งเกิดจากการผสมผสานภาษาฝรั่งเศสกับภาษาจีน และเนื่องจากเคยเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ทำให้ชาวเวียดนามส่วนใหญ่สามารถสื่อสารภาษาฝรั่งเศสได้ โดยภาษาอังกฤษจัดเป็นภาษาที่สองในการเรียนในสถาบันการศึกษาทั่วไป การเปลี่ยนแปลงด้านการสื่อสารทางการเมืองในเวียดนาม เกิดขึ้นในช่วงที่มีการปฏิรูปประเทศในปี ค.ศ.1986 พรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาล ได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อการพัฒนาสื่อมวลชนและกลไกสื่อสารมวลชน โดยพรรคคอมมิวนิสต์เป็นเจ้าของสื่อทั้งหมด โดยเปิดให้เอกชนเข้าร่วมทุนได้ในบางส่วน การสื่อสารของเวียดนามจึงกว้างขวางและทั่วถึง โดยปัจจุบันมีหนังสือพิมพ์มากกว่า 1,000 ฉบับ มีสถานีวิทยุและโทรทัศน์ ครบทั้ง 63 จังหวัด สื่อมวลชนเวียดนามจัดเป็นเครื่องมือสื่อสารทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม โดยมีเป้าหมายให้ สื่อมวลชนทำหน้าที่ในการเผยแพร่แนวทางของพรรค แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของรัฐบาล ป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชั่น ภัยสังคมและการประพฤติมิชอบ สื่อมวลชนเวียดนามจึงเหมือนเป็นสะพานเชื่อมระหว่างพรรค รัฐ กับประชาชน

การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตในเวียดนาม นับว่าเป็นเรื่องง่าย เพราะรัฐบาลมิได้มีการจำกัดการเข้าถึงแต่อย่างใด ทำให้สื่ออินเทอร์เน็ตแพร่หลาย มีผู้เข้าถึงการใช้ร้อยละ 31 ของประชากร (“เสรีภาพสื่อในเวียดนาม” ไทยรัฐ, 8 กุมภาพันธ์ 2555)

สื่อมวลชนเวียดนามแสดงบทบาทที่สำคัญ ในการเปิดโปงการทุจริตคอร์รัปชั่นของเจ้าหน้าที่รัฐในระดับต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญ นอกเหนือไปจากการทำหน้าที่สื่อสารข้อมูลจากภาครัฐไปสู่ประชาชน และนำเอาความคิดเห็นของประชาชนสะท้อนกลับไปยังภาครัฐ ซึ่งเป็นบทบาทที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน

อย่างยิ่ง ซึ่งในด้านของการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลนั้น ถือเป็นสิ่งที่ต้องห้ามสำหรับสื่อมวลชนในประเทศคอมมิวนิสต์ เช่นนี้ แต่หากสื่อมวลชนที่ต้องการวิพากษ์วิจารณ์ ก็จะต้องให้เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ที่สร้างสรรค์ มิใช่มีเป้าหมายเพื่อบ่อนทำลายรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยมที่เน้นให้สื่อมวลชนรับใช้อุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์ เป้าหมายคือการสร้างชาติ สื่อจึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการจัดระเบียบสังคม การเมือง เสรีภาพของสื่อไม่ควรมาเป็นอุปสรรคในการสร้างชาติ ทำให้สื่อมวลชนของเวียดนาม ถูกจัดอันดับเสรีภาพ ในลำดับที่ 174 ซึ่งนับว่าเป็นสื่อมวลชนที่มีเสรีภาพน้อยที่สุดในกลุ่มประเทศในอาเซียน

นอกจากรัฐบาลเวียดนามจะใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการสื่อสารทางการเมืองกับคนเวียดนามภายในประเทศอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว รัฐบาลยังได้ก่อตั้งสถานีวิทยุแห่งชาติเวียดนาม หรือ Radio Voice of Vietnam (VOV) ทำหน้าที่สื่อสารกับประชาคมโลก โดยออกอากาศเป็นภาษาต่างประเทศ 11 ภาษา ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย สเปน เยอรมัน ญี่ปุ่น จีน เขมร ไทย ลาว และอินโดนีเซีย ถ่ายทอดสดผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และฟังซ้ำได้ทางเว็บไซต์ ยิ่งกว่านั้น VOV ยังขยายมาทำสถานีโทรทัศน์เสนอรายการข่าวและสารบันเทิงตั้งแต่ 4 ปีที่ผ่านมา ออกอากาศวันละ 19 ชั่วโมง สามารถรับชมได้ทั้งทางภาคพื้นดินแบบฟรีทีวีทั่วไป ชมผ่านอินเทอร์เน็ต ดาวเทียมและเคเบิลทีวี นับเป็นความก้าวหน้าในการพัฒนาให้การสื่อสารทางการเมือง มาเป็นเครื่องมือในการรับใช้เป้าหมายอุดมการณ์และการสร้างภาพลักษณ์ให้เวียดนามในสายตาประชาคมโลกอีกด้วย

สรุป

จากการศึกษาการสื่อสารทางการเมืองของทั้ง 10 ประเทศในประชาคมอาเซียน ผ่านกรอบแนวคิดทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน จะเห็นได้ว่าในประชาคมอาเซียนยังมีความหลากหลายในด้านกระบวนการสื่อสารทางการเมืองอยู่มาก ทั้งนี้เป็นผลมาจากระบอบการปกครอง และวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งการจะเข้าร่วมเป็นประชาคมเดียวกันทั้ง 10 ประเทศ มีความจำเป็นที่แต่ละชาติ จะต้องปรับตัว ทั้งในด้านของภาษาที่ใช้ในการสื่อสารร่วม และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เพราะการ

เข้าร่วมประชาคมอาเซียน เปรียบประตูการรวมเข้าเป็นหมู่บ้านหนึ่งในโลก เอกภาพและความร่วมมือ เป็นปัจจัยที่จะนำความสำเร็จมาสู่ประชาคม การสร้างระบบการสื่อสารทางการเมืองที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงนับเป็นจุดเริ่มต้นของการหลอมรวมทุกสิ่งให้เป็นหนึ่งเดียวในประชาคมอาเซียน

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. 2543. **สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : เอดิชั่นเพรส โปรดักส์.
- นันทนา นันทวโรภาส. 2557. **สื่อสารการเมือง : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้.** กรุงเทพมหานคร : แมสมีเดีย.
- เอกสารเผยแพร่ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556
หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2555
หนังสือพิมพ์มติชน วันที่ 19 เมษายน 2556
หนังสือพิมพ์คมชัดลึก วันที่ 23 กันยายน 2557
- Effendi Gazali, Dedy Nur Hidayat & Victor Menayang. 2009 “Political Communication in Indonesia : Media Performance in Three Era.” In **Political Communication in Asia**, Lars Willnat & Annette Aw . New York : Routledge.
- Effendi Gazal. 2002. **The International Journal for Communication Studies.** London UK. : n.p.
- Ezhar Tamam & Manimaran Govindasamy , 2009 “Political Communication Practice and Research in Malasia : an Overview.” In **Political Communication in Asia**, Lars Willnat & Annette Aw . New York : Routledge.
- Siebert, F. S, Peterson, T. B & Schramm, W. **Four Theories of the Press.** Urbana : University of Illinois Press, 1956.

Steven Gan. Semina Paper Forum on Internet Freedom in Southeast Asia : New Frontier, New Barrier ห้อง 210 ตึกมหาจุฬาลงกรณ์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 17 กุมภาพันธ์ 2554.

Terence Lee and Lars Willnat. 2009 “Media Management and Political Communication in Singapore.” In **Political Communication in Asia**, Lars Willnat & Annette Aw. New York : Routledge

http://en.wikipedia.org/wiki/Reporters_Without_Borders

<http://th.wikipedia.org/wiki>

<http://news.voicetv.co.th/global/47757.html> 17 สิงหาคม 2555

<http://aseanwatch.org/2014/07/23>